

CROWDFUNDING

بررسی چالش‌ها و فرصت‌های تأمین مالی جمعی

بیت‌المصعب

مرکز مطالعات راهبردی و آموزش وزارت کشور

نویسنده‌ها: مهدی بابالو، هدی حاجیان

تهیه شده در: گروه مطالعات اقتصاد و فناوری

تاریخ انتشار: بهمن ۱۴۰۱

گزارش راهبردی

بررسی چالش‌ها و فرصت‌های تأمین مالی جمعی

در این گزارش می‌خوانید

عوامل کلیدی مؤثر بر رشد تأمین مالی جمعی

چالش‌های پیش روی دولت و مخاطرات موجود

فرصت‌های تأمین مالی جمعی برای کشورهای در حال توسعه با ذکر چند نمونه

چکیده

تأمین مالی جمعی یک روش جدید و خلاقانه تأمین مالی شرکت‌های کارآفرین در سراسر دنیا است، که توانسته است منابع مالی کوچک افراد را جمع‌آوری کند و برای تشکیل سرمایه، اشتغال و رشد اقتصادی کشورها بکار اندازد. آینده ظرفیت این بازار مالی در کشورهای در حال توسعه، مهم است زیرا پیش‌بینی شده است که در این کشورها ظرفیت سرمایه‌گذاری سالانه ۹۶ میلیارد دلار، از سال ۲۰۲۵ وجود دارد. در این راستا، برای شکل‌گیری این نوع تأمین مالی، به آگاه‌سازی عموم از فرصت‌ها و آموزش سرمایه‌گذاران و استفاده و اتکا به شبکه‌های اجتماعی برای تحلیل سرمایه‌گذاری‌ها و اشتراک اطلاعات بصورت شفاف نیاز است. علاوه بر لزوم بهبود زیرساخت‌ها، رفع موانع قانونی حاضر، بر گسترش و بهبود بهره‌برداری از این ابزار تأمین مالی ضروری است. برای نمونه، وزارت کشور می‌تواند طرح پیشنهادی تسهیل تأمین مالی از نوع اهدا و خرید سهام را با مشارکت نهادهای مربوطه تهیه نماید. کلام آخر، موفقیت تأمین مالی جمعی نیازمند مشارکت فعال همه بازیگران این زیست‌بوم است.

فهرست

۳	یافته‌های کلیدی
۴	مقدمه
۴	عوامل مؤثر بر رشد تأمین مالی جمعی
۵	نقش دولت و سازمان‌ها در رشد تأمین مالی جمعی
۶	نقش راهبردی دولت در حوزه اقتصادی
۶	نقش راهبردی دولت در حوزه اجتماعی
۷	نقش راهبردی دولت در حوزه فرهنگی
۷	نقش راهبردی دولت در حوزه فناوری
۸	فرصت‌ها
۸	بررسی نمونه‌های بین‌المللی
۹	پروژه انرژی خورشیدی در هائیتی
۹	پروژه انرژی تجدید پذیر شرکت پولی‌نیت در هند
۹	پروژه انرژی خورشیدی و شارژر تلفن همراه در زامبیا
۱۰	بررسی تأمین مالی جمعی در ایران
۱۱	سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران
۱۱	شرکت‌های تأمین مالی جمعی و نمونه‌هایی از تأمین مالی جمعی در ایران
۱۲	پروژه تأمین سرمایه در گردش همراه مکانیک
۱۳	تأمین سرمایه گردش فرآوری زیتون
۱۳	مخاطرات تأمین مالی جمعی
۱۴	جمع‌بندی
۱۴	تجویز راهبردی
۱۶	یادداشت‌ها و منابع

یافته‌های کلیدی

یافته کلیدی ۱؛ برای ساختن یک زیست‌بوم کارا که بتواند تأمین مالی‌های جمعی موفقیت‌آمیزی را اجرا کند، به مشارکت فعال همه بازیگران این حوزه از قبیل، سرمایه‌گذاران، کارآفرینان، دولت و سیاست‌گذاران و نهادهای ثالث نیاز است.

یافته کلیدی ۲؛ تأمین مالی جمعی می‌تواند دسترسی به منابع مالی را برای شرکت‌هایی که در مراحل اولیه عمر خود هستند، بهبود بخشد و از این راه به افزایش تشکیل سرمایه کمک کند.

یافته کلیدی ۳؛ اعتمادسازی از مهم‌ترین وظایف سیاست‌گذاران و سازندگان زیست‌بوم این حوزه است. از جمله فعالیت‌های اعتمادسازی می‌توان به وضع (و اجرای) قوانین روشن و سریع‌الاجرا برای شرکت‌های کارآفرین، ترویج شبکه‌های اجتماعی فعال و تخصصی در زمینه تحلیل سرمایه‌گذاری‌ها و اشتراک اطلاعات، سکوه‌های تأمین مالی که مورد تأیید نهادهای مالی معتبر باشند و حداقلی از بررسی‌ها را در مورد پروژه‌ها انجام داده باشند، اشاره کرد.

یافته کلیدی ۴؛ یک زیست‌بوم تأمین مالی جمعی کارا، به انتخاب طرح‌های با کارایی و بازدهی بیشتر کمک می‌کند و می‌تواند رشد خلاقیت و بهره‌وری را در اقتصاد افزایش دهد.

یافته کلیدی ۵؛ استفاده موثر و قوی از شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در موفقیت تأمین مالی جمعی دارد.

مقدمه

تأمین مالی جمعی^۱ یکی از رویکردهای نوین در حوزه سرمایه‌گذاری است که هدف آن تأمین منابع مالی لازم برای راه‌اندازی و توسعه کسب‌وکار از طریق جمعی از افراد مستقل است. در این روش، منابع مالی معمولاً از طریق اینترنت و با مشارکت‌های محدود افراد متعدد تأمین می‌شود (ابو جعفری، ۱۴۰۱). سود حاصل از این مشارکت در تأمین مالی به نسبت بین سرمایه‌گذاران تقسیم می‌شود. به طور خلاصه می‌توان گفت که یک کارآفرین به جای آن که به دنبال سرمایه‌گذاران و شرکت‌های سرمایه‌گذاری برود، طرح و ایده خودش را در سکوهایی^۲ تأمین مالی ارائه می‌کند و مردم با دیدن این طرح‌ها، می‌توانند با کمترین سرمایه ممکن که در اختیار دارند، در این طرح‌ها مشارکت کنند و در سود و زیان آن شریک شوند. البته یکی از ارکان این ابزار وجود سکوهایی مطمئن است تا افراد نسبت به ارزیابی‌های آن از طرح‌های ارائه شده تا حدود بالایی اطمینان داشته باشند. به کارگیری تأمین مالی جمعی از یک سو امکان گردآوری مبالغ کلان را فراهم می‌سازد و از سوی دیگر برای جذابیت و پوشش مخاطره نیازمند امکان دستیابی به بازدهی بالاتر و مشارکت در سود است. بعد از معرفی تأمین مالی جمعی، این گزارش بررسی چالش‌ها و فرصت‌های مطرح در این نوع تأمین مالی را دنبال می‌کند. به همین دلیل در ادامه به بررسی عوامل مؤثر بر رشد تأمین مالی جمعی پرداخته شده است. در بخش دوم وظایف دولت‌ها در تأمین مالی جمعی بیان می‌شود. در بخش سوم به بررسی فرصت‌های این نوع تأمین مالی و نمونه‌های تأمین مالی جمعی، در دنیا و ایران پرداخته و سپس مخاطرات استفاده از این ابزار تأمین مالی بیان می‌شود. در انتها، به جمع بندی و تجویز راه‌کار برای تأمین مالی جمعی می‌پردازیم.

عوامل مؤثر بر رشد تأمین مالی جمعی

ساختن زیست‌بوم تأمین مالی جمعی به عوامل کلیدی که اعتمادسازی می‌کنند وابسته است. سیستم‌های تأمین مالی جمعی معتبر به چیزی بیش از کارآفرینان و افراد مایل به سرمایه‌گذاری نیاز دارد. سیستم‌های تأمین مالی به زیست‌بوم حمایتگر و عوامل توانمندساز، از قبیل مقررات آینده‌نگر، راه‌حل‌های موثر فناوری و فرهنگی که بتواند با این ابزار جدید سرمایه‌گذاری تطبیق یابد، نیاز دارد. عوامل ذکر شده مفهوم حلقه اعتماد را می‌سازد که به همه عوامل قدرت مشارکت می‌دهد. عوامل کلیدی که تأمین مالی جمعی را در کشورهای توسعه یافته تسهیل کرد شامل موارد زیر است؛

^۱ Crowdfunding

^۲ پلتفرم‌ها

- چارچوب قانونی که بتواند شفافیت، سرعت و مقیاس اقتصادی که پیشرفت‌های فناوری و اینترنت می‌تواند به بازار تأمین مالی در مراحل اولیه بدهد را، اهرم پیشرفت امر سازد.
- نفوذ شبکه‌های اجتماعی و استفاده گسترده از اینترنت در بازار. این امر تسهیل‌گر بهره‌برداری از روندهای ساختار جمعیت و فناوری در جهت رقم زدن همکاری و تغییرات فرهنگی است.
- یک بازار قانونمند که ایجاد سرمایه را تسهیل می‌کند و در عین حال شیوه‌های حمایت معقول از سرمایه‌گذاران را از طریق آموزش و کارورزی ارائه می‌دهد.
- همکاری با دیگر برنامه‌های کارآفرینی مانند مسابقات طرح تجاری، شتاب‌دهنده‌ها، دانشگاه‌ها و فضاهای کار اشتراکی برای ایجاد مسیری جهت پیوند با فرصت‌ها و اعمال نظارت.
- ایجاد چارچوب نظارتی مبتنی بر شفافیت برای جلوگیری از پول‌شویی.

همه این عوامل برای ایجاد فرهنگ اعتماد ضروری هستند، چراکه برای تأمین مالی شرکت‌ها، پروژه‌ها اساساً از طریق تعاملات مبتنی بر وب صورت می‌گیرد. اغلب، حامیان تأمین مالی جمعی هیچ رابطه قبلی با شرکت یا پروژه‌ای که تأمین مالی می‌شود، ندارند. با این وجود، این اعتماد معمولاً از طریق نوعی اجتماع بر مبنای جغرافیا، نژاد یا منافع مشترک شکل می‌گیرد. بعضی سکوها اکنون با موفقیت از جوامع دور از وطن تأمین مالی جمعی می‌کنند.

نقش دولت و سازمان‌ها در رشد تأمین مالی جمعی

تأمین مالی جمعی، به طور بالقوه امکان تحول اساسی در چارچوب نهادی فعلی برای تأمین سرمایه از طریق صندوق‌ها، خیریه‌ها و بانک‌ها را به چارچوب سرمایه‌گذاری مستقیم و چارچوبی که بیشتر فرد (یا بنگاه) محور است فراهم می‌کند. این سوال همچنان در سراسر دنیا برای دولت‌ها و سازمان‌های توسعه اقتصادی و سازمان‌های غیر دولتی وجود دارد که آیا تأمین مالی جمعی و سرمایه‌گذاری جمعی مکانیسم کارآمدتری برای ارائه سرمایه به کارآفرینان محلی ارائه می‌دهد به گونه‌ای که زیرساخت‌های موجود و منابع جامعه در این راستا اهرم قرار بگیرد.

سیاست‌ها و توصیه‌های راهبردی برای دولت، سازمان‌های غیردولتی و بخش خصوصی باید با پرداختن به چالش‌های اقتصادی، اجتماعی، فناوری و فرهنگی به حمایت از ظهور زیست‌بوم‌های تأمین مالی جمعی کمک کند که در ادامه به شرح مواردی در هر بخش می‌پردازیم.

نقش راهبردی دولت در حوزه اقتصادی

- وضع کردن تبصره‌هایی جهت تسهیل و سرعت‌بخشی به ثبت اوراق مربوط به تأمین مالی جمعی (بدهی/سرمایه)؛ در قوانین اوراق بهادار، جهت صدور اوراق تأمین مالی جمعی استثنائاتی قائل شوند که از انجام روندهای قانونی و هزینه‌های غیرضروری اجتناب شود. مطلوب این است که کلیه مراحل ثبت به صورت برخط انجام شود. اگر هزینه گردآوری سرمایه به همراه هزینه و تلاش‌های لازم برای برگزاری کمپین جذب سرمایه بیش از حد به نظر برسد، کارآفرینان ممکن است ماندن در اقتصاد خاکستری را بجای استفاده از سکوهای تأمین مالی جمعی انتخاب کنند.
- در مواردی می‌توان پروژه‌های تأمین مالی جمعی را با پیام‌های وطن‌پرستانه و فرهنگی پیوند زد؛ بنابراین، باید پیام‌های فرهنگی مناسب ساخته شود و از طریق رسانه‌های اجتماعی و رسانه‌های سنتی انتشار یابد. محتوای پیام چنین است که تأمین مالی جمعی یک روش جدید و خلاقانه برای سرمایه و پول رساندن به دست کسب و کارهای محلی است، که نیروی کار استخدام می‌کنند و به اقتصاد منطقه خود و همین‌طور کشور کمک می‌کنند.
- پیدا کردن متحدانی برای بازارهای تأمین مالی جمعی؛ لازمه موفقیت ابزار تأمین مالی جمعی، مشارکت فعالانه همه پشتیبانان این زیست‌بوم است. علاوه بر سرمایه‌گذاران و کارآفرینان، پشتیبانان به شرکای بازاریابی آن نیز اطلاق می‌شود. جذب متحدانی از نوع شرکای بازاریابی که بتوانند محصول (مانند فناوری و غذای همایش‌ها)، خدمات (خدمات حقوقی یا حسابداری)، و سرمایه اهدا کنند به ترویج و رشد این زیست‌بوم کمک می‌کند. افزون بر این، جذب مشارکت سرمایه‌گذاران سنتی مانند بانک‌های محلی، سرمایه‌گذاران ناجی^۳، و بانک‌های سرمایه‌گذاری نیز می‌تواند مورد توجه باشد.

نقش راهبردی دولت در حوزه اجتماعی

- استفاده از بهترین کارشناسان رسانه‌های اجتماعی، بلاگرها و سلیقه‌سازان برای برقراری ارتباط با مخاطبان داخل و خارج از کشور. تحقیقات نشان داده است که استفاده قوی از شبکه‌های اجتماعی اهمیت اساسی در موفقیت طرح‌های تأمین اجتماعی جمعی دارد. در نتیجه، استفاده از چهره‌های محبوب که بتوانند واقعا با مخاطبان ارتباط برقرار نموده و از قدرت و ارزش و اهمیت تأمین مالی جمعی بگویند می‌تواند بسیار موثر باشد. این دسته اقدامات باید چند ماه (سه ماه به عنوان مثال) زودتر از آغاز جمع‌آوری سرمایه از سکوهای تأمین مالی جمعی انجام بگیرد.

^۳ این اصطلاح در مورد سرمایه‌گذاری به کار می‌رود که در مراحل ورشکستگی و تنگنا، در شرکت مزبور سرمایه می‌آورند و به آن شرکت حیات مجدد می‌دهند.

- برگزاری رویدادهای رسانه‌ای و آموزشی برای آگاه‌سازی و افزایش فهم عمومی؛ تأمین مالی جمعی به یک حمایت اجتماعی گسترده در میان اجتماعات فناوری بالا و کمک‌نوآور^۴ نیاز دارد. در نتیجه، بهره‌گیری از رویدادها و مسابقات در این زمینه به همراهی شتاب‌دهنده‌ها و دانشگاه‌ها برای جلب توجه جوانان و گروه‌های کارآفرین به این نوع جدید سرمایه‌گذاری می‌تواند مفید باشد. این رویدادها می‌تواند در محیط‌های دانشگاهی یا در اتاق‌های بازرگانی محلی برگزار شوند.
- برگزاری رویدادهای منظم برای آموزش فنون موفق توسط گروه‌های ثالث مورد اطمینان^۵ (منظور گروه‌هایی به غیر از سرمایه‌گذاران و کارآفرینان)؛ برگزاری این رویدادها در اتاق بازرگانی محلی و تشویق کسب و کارهای محلی به شرکت در این برنامه‌ها می‌تواند گفتگوی هرچه بیشتری را درباره نیازهای کسب و کارهای محلی موجب شود.

نقش راهبردی دولت در حوزه فرهنگی

- ترویج اعتماد میان سرمایه‌گذاران حرفه‌ای نسبت به تأمین مالی جمعی. به این منظور می‌توان روی آموزش و متقاعدسازی سرمایه‌گذاران فعلی از طریق ارتباط با جوامع و شبکه‌های آنها، و در گروه‌های سرمایه که این روش جدید می‌تواند جایگزین خوبی برای سرمایه شرکت در مراحل اولیه باشد، کار کرد. تأمین مالی جمعی را نه به عنوان یک رقیب بلکه باید به عنوان ابزار خوبی برای تأمین مالی شرکت‌هایی که در مرحله اول عمر خود هستند معرفی کرد.

نقش راهبردی دولت در حوزه فناوری

- تلاش بهره‌گیری از تجارب آزموده کشورهای توسعه یافته. با وجود بازار چند میلیارد دلاری تأمین اجتماعی جمعی در دنیا، اکنون دانش انباشته درباره نحوه آغاز و رشد یک زیست‌بوم تأمین مالی جمعی وجود دارد. برای مثال کشورهای استرالیا، انگلستان، ایتالیا، هلند و آمریکا هر یک نوعی از تأمین مالی جمعی را پذیرفته‌اند. با این که کشور ما مانند هر کشور دیگر با مسائل و چالش‌های خاص خود مواجه است، اما این فرصت وجود دارد که با استفاده از دانش اندوخته جهانی در استفاده از انواع روش‌های تأمین مالی جمعی و افزودن نوآوری‌ها و راه‌حل‌های جدید از کشورهای توسعه یافته سبقت بجوییم.

^۴ startup

^۵ برای جزئیات بیشتر درباره نحوه برگزاری این آموزش‌ها و آماده‌سازی کارآفرینان برای شرکت در رقابت‌های تأمین مالی جمعی به منابعی از جمله منبع زیر مراجعه شود:

Crowdfunding's Potential for the Developing World. 2013. infoDev, Finance and Private Sector Development Department. Washington, DC, World Bank

- می‌توان همکاری بازیگران این بازار و دولت را با نهادهای مورد اطمینان به عنوان افزایش‌دهنده احتمال موفقیت دید. باید اجازه داد که رهبری این جریان را کارآفرینان و دیگر گروه‌های مسئول به غیر از دولت به عهده بگیرد. در غیر این صورت، دولت وظیفه سختی برای اعمال اقدامات همه‌جانبه به عهده خواهد داشت.

فرصت‌ها

توسعه مالی و رشد اقتصادی از جمله مباحثی است که در حوزه ادبیات اقتصادی توجه بسیاری از اقتصاددانان را به خود معطوف کرده است. نرخ رشد اقتصادی یک کشور بسیار حائز اهمیت بوده و شاید یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رفاه اجتماعی انسان‌ها باشد، بنابراین دستیابی به رشد مستمر و مداوم و مرحله بالاتر آن یعنی توسعه اقتصادی را می‌توان از زمره اهدافی قلمداد کرد که تمامی کشورها در پی رسیدن به آن هستند. به همین دلیل شناسایی عوامل تأثیرگذار بر رشد اقتصادی برای رسیدن به این امر مهم بسیار حائز اهمیت است. بازارهای مالی در تجهیز و هدایت وجوه موجود در اقتصاد به سمت بخش‌های تولیدی و صنعتی و در نتیجه بهبود رشد اقتصادی نقش کلیدی دارند تا جایی که در دیدگاه برخی اقتصاددانان، گسترش بازارهای مالی، موتور محرک رشد اقتصادی است (امیری، ۱۳۹۸: ۱۰۷).

تأمین مالی جمعی با جمع‌آوری سرمایه‌های کوچک اشخاص و رساندن آن به دست کارآفرینان محلی، فواید ایجاد اشتغال و کاهش فقر را فراهم می‌کند. افزایش اشتغال سبب ایجاد ثروت عمومی می‌شود. در صورتی که ثروت عمومی در این جوامع افزایش یابد سبب فقرزدایی (Yanju Zhou, 2021) در این کشورها می‌شود. از سوی دیگر، امکان تشکیل سرمایه و افزایش بهره‌وری را میسر می‌سازد. طرح‌ها و پروژه‌های متنوعی را با اهداف مختلف می‌توان از این روش تأمین مالی کرد. طرح‌های کسب و کارهای دانش‌بنیان که در سند تحول دولت نیز بدلیل اهمیت به آنها اشاره شده است و مسئله تأمین مالی و پوشش مخاطره آنها مطرح شده است، گروهی از داوطلبین جذب تأمین مالی جمعی هستند. پروژه‌های انرژی‌های تجدیدپذیر مانند انرژی خورشیدی نمونه‌هایی از آنها هستند. در ادامه نمونه‌هایی از چند طرح تأمین مالی جمعی که در خارج و داخل کشور اجرا شده‌اند مرور می‌شود.

بررسی نمونه‌های بین‌المللی

تأمین مالی‌های جمعی زیادی در دنیا انجام شده‌اند. در این بخش، ما به مطالعه نمونه‌هایی از تأمین مالی در سطح جهان که سبب رشد و پیشرفت اقتصادی محلی و منطقه‌ای شده‌اند می‌پردازیم.

پروژه انرژی خورشیدی در هائیتی

در سال ۲۰۱۲ یک شرکت توسعه‌دهنده انرژی خورشید در هلند با تأمین مالی جمعی که از سراسر جهان در پلتفرم سیم‌بید^۶ انجام داد موفق به تولید لامپ‌ها و شارژرهای خورشیدی کم‌هزینه با فناوری بالا شد. سپس، به همه تأمین مالی‌کنندگان سود سهامی پرداخت کرد.

این شرکت در راستای گسترش خط تولید و هم‌چنین روشن‌سازی هائیتی به ساخت کارخانه مونتاژ در این کشور پرداخت. محصولات این کارخانه در همان سال تاسیس خود (۲۰۱۳) سبب تأمین روشنایی خانه ۵۰۰۰۰ نفر در این کشور شد.

در تاریخ ادبیات توسعه، میزان روشنایی کشورها از عوامل توسعه یافتگی کشورها است. با توجه به افزایش خانه‌های که دسترسی به روشنایی شبانه دارند می‌توان نتیجه گرفت این نوع تأمین مالی جمعی سبب توسعه اقتصادی این کشور نسبت به قبل -بنابر منابع نظری- شده است. (worldbank,2013)

پروژه انرژی تجدید پذیر شرکت پولی‌نیت در هند

شرکت پولی‌نیت^۷، یک شرکت اجتماعی و غیرانتفاعی است که هدف از آن دستیابی به انرژی پاک قابل استطاعت برای بهبود معیشت مردم فقیر ساکن در محله‌های فقرنشین هند است. این شرکت برای تأمین مالی ایجاد شرکت‌های کوچک انرژی خورشیدی که توسط پنج کارآفرین محلی هندی در سال ۲۰۱۳ اداره می‌شوند، به جمع‌آوری منابع از طریق تأمین مالی جمعی پرداخته است. از پروژه‌های موفق این شرکت می‌توان به دسترسی به روشنایی ۵۰۰۰ نفر در سال ۲۰۱۲، در منطقه بنگلور هند اشاره کرد (Appiah-Otoo, Isaac, et al,2022).

پروژه انرژی خورشیدی و شارژر تلفن همراه در زامبیا

شرکت سانی‌مد^۸ یک ارائه‌دهنده فناوری انرژی خورشیدی کم‌هزینه با فناوری بالا در زامبیا است. برای تأمین مالی از وام ۲۰۰۰۰ دلاری که از طریق سان فاندر^۹ (که یک پلتفرم برای تأمین مالی جمعی است) مستقر در

^۶ Sembid

^۷ Polynite

^۸ Sunnymod

^۹ Sunfunder

ایالات متحده در سال ۲۰۱۲، برای فروش ۱۲۳۲ چراغ خورشیدی به خانواده‌ها در زامبیا استفاده کرد و بر زندگی بیش از ۶۷۷۶ نفر تأثیر گذاشت.

کمپین مدارس خورشیدی سانی‌مد برای کاهش مصرف انرژی‌های تجدیدپذیر و افزایش سطح آگاهی اجتماعی، چراغ‌های خورشیدی را به دانش‌آموزان و خانواده‌های آن‌ها می‌فروشد. این کمپین در سال ۲۰۱۲ سبب صرفه‌جویی ۱۴۹۰۷۲ دلاری در کل هزینه‌های انرژی ۶۷۷۶ نفر و سبب افزایش ۱۲ درصدی درآمد قابل تصرف این خانوارها شد (Wilson, E., Rai, N., & Best, S. 2014).

بررسی تأمین مالی جمعی در ایران

با توجه به فرهنگ غنی ایران سابقه تأمین مالی جمعی از گذشته خیلی دور در ایران وجود داشته است. البته این نوع تأمین مالی جمعی بر اساس اهدا و نوع دوستی بوده است. به این صورت که در گذشته بزرگان و پهلوانان در صورت به مشکل خوردن یکی از اعضای جامعه، درصدد حل مشکل اقدام به جمع‌آوری منابع مالی از مردم می‌کردند. با برگزاری مراسم ورزش باستانی زورخانه‌ای به دعوت مردم برای کمک به هم‌محل‌های نیازمند خود می‌پرداختند. زنان نیز در این نوع تأمین مالی نقش مؤثر داشتند با برگزاری سفره‌های نذری به جمع‌آوری منبع مالی برای فرد نیازمند می‌پرداختند.

تأمین مالی جمعی اهدایی در ایران هنوز هم موجود است و تنها شکل آن تغییر کرده است به این صورت که شرکت‌های غیرانتفاعی و مؤسسات قرض‌الحسنه به این نوع تأمین مالی می‌پردازند؛ اما تأمین مالی جمعی در همین حد اهدایی باقی مانده است. در سال‌های اخیر، شرکت‌هایی شروع به تأمین مالی جمعی بر اساس مشارکت نمودند، اما به دلیل نبودن بستری برای پایش این نوع تأمین مالی کلاه‌برداری کردند و اعتماد عموم به این مدل تأمین مالی را خدشه‌دار کردند. بعد از این اتفاقات سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی بر آن شدند که فرآیند تأمین مالی بر پایه مشارکت را قانون‌گذاری کرده و سکوه‌های این مدل را در کشور به صورت قانونی راه‌اندازی کنند. فرآیند تکمیل دستورالعمل تأمین مالی جمعی از سال ۹۳ کلید خورد اما تا سال ۹۷ به طول انجامید. در این سال، ۴ سکو موافقت اصولی این عمل را دریافت کردند. در سال ۹۹ نیز این چهار شرکت در نهایت مجوز این کار را دریافت کرده و تأمین مالی جمعی بر پایه مشارکت در ایران آغاز گردید.

در ایران اکثر تأمین مالی‌های جمعی بر پایه تأمین سرمایه در گردش یک ساله متمرکز هست. اصل سرمایه و سود آن بر اساس پروژه تأمین شده و بر اساس مخاطره بالا مردم انتظار سود بیشتری نسبت به سپرده بانکی دارند. مدت جذب سرمایه یک ماهه هست و شرکت فرابورس برای جلب اعتماد، صاحبان طرح‌ها را ملزم به تأمین سرمایه ده درصدی کرده‌اند. هم‌چنین سرمایه‌گذاران حقوقی به صورت نامحدود امکان سرمایه‌گذاری

دارند ولی سرمایه‌گذاران حقیقی می‌توانند فقط تا پنج درصد در طرح‌ها سرمایه‌گذاری کنند. این مورد در راستای کاهش مخاطره سرمایه‌گذاران حقیقی است.

سرمایه‌گذاری بر روی تأمین مالی جمعی در ایران در بستر فرابورس انجام می‌شود، هم‌چنین برای سرمایه‌گذاران گواهی مشارکت نیز صادر می‌شود.

سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران

کشور ایران، کشوری پر از ذخایر انرژی‌های تجدیدناپذیر است و با وجود حرکت جهانی به سمت انرژی‌های تجدیدپذیر، تا به حال اقدام موثری در این زمینه صورت نگرفته است. این در حالی است که در سال‌های اخیر شاهد بحران‌های جدی گاز و برق در کشور هستیم. حمایت از انرژی‌های تجدیدپذیر باید به شدت مورد توجه قرار گیرد. از جمله انرژی‌های تجدیدپذیر، انرژی خورشیدی، انرژی بادی یا انرژی آب و حتی انرژی زمین‌گرمایی که در مقایسه با انرژی‌های فسیلی آلودگی زیست‌محیطی کمتری را بر جا می‌گذارند، هستند. در همین راستا با توجه به نمونه‌هایی که در قسمت موارد تأمین مالی جمعی در جهان اشاره شد، دولت باید به حمایت از این گونه تأمین مالی‌های جمعی بپردازد.

شرکت‌های تأمین مالی جمعی و نمونه‌هایی از تأمین مالی جمعی در ایران

بعد از بررسی تاریخچه تأمین مالی جمعی در ایران و هم‌چنین عناوین حمایتی مهم برای سرمایه‌گذاری جمعی در ایران اسامی شرکت‌هایی که از سازمان فرابورس ایران در زمینه حوزه تأمین مالی جمعی گواهی‌نامه دریافت کرده‌اند را ذکر می‌کنیم

- دونگی^{۱۰}؛
- کارن کراد^{۱۱}؛
- پارس فاندینگ^{۱۲}؛
- هم آفرین^{۱۳}؛
- ققنوس^{۱۴}؛
- آی بی کراد^{۱۵}؛

^{۱۰} سامانه عرضه اوراق بهادار دونگی زیر نظر سبذگردان الگوریتم فعالیت می‌کند. <https://dongi.ir>

^{۱۱} سامانه تأمین مالی جمعی متعلق به تأمین مالی و سرمایه‌گذاری کارن. <https://www.karencrowd.com/home.html>

^{۱۲} گروه نوآوری مالی پارس <https://parsfunding.com>

^{۱۳} سکوی تأمین مالی جمعی هم‌آفرین تحت نظارت شرکت مشاوره سرمایه‌گذاری فراز ایده نوآفرین تک (فاین تک) فعالیت می‌کند.

^{۱۴} سکوی تأمین مالی جمعی ققنوس متعلق به شرکت یکتا ققنوس پارس <https://crowdfunding.kuknos.ir/landing/home>

^{۱۵} سکوی تأمین مالی جمعی آی بی کراد متعلق به شرکت تأمین سرمایه تمدن <https://ibshop.ir/ib-crowd>

- حلال فاند^{۱۶}؛
- رضوی^{۱۷}؛
- زرین کرواد^{۱۸}؛
- رایان^{۱۹}؛
- استار تأمین^{۲۰}؛
- اینوستوران^{۲۱}؛ و
- تأمین سرمایه امین^{۲۲}.

همانطور که مشاهده می‌کنید تنها ۱۳ شرکت مجوز تأمین مالی جمعی را دارند که نسبت به سرمایه موجود در کشور از ظرفیت کمی برای بستر تأمین مالی جمعی بهره برده‌ایم، در ادامه به معرفی دو نمونه تأمین مالی موفق در ایران می‌پردازیم^{۲۳}.

پروژه تأمین سرمایه در گردش همراه مکانیک

همراه مکانیک کمک‌نوآور خوشنام است که فروشندگان و خریداران خودروهای دست دوم را به هم معرفی کرده و امکان تهیه وام برای خریداران را فراهم می‌کند. دریافت مبلغ وام توسط خریدار حدود یک هفته طول می‌کشد، ولی بیشتر فروشندگان تمایلی به انتظار ندارند. به همین دلیل همراه مکانیک این مبلغ را به فروشنده پرداخت کرده و پس از انجام اقدامات اداری دریافت وام، آن مبلغ را دریافت می‌کند. در همین راستا همراه مکانیک خرداد سال ۱۴۰۰ برای اولین بار، با ارائه طرح خود در سایت دونگی اقدام به تأمین مالی جمعی کرد. نزدیک به یک میلیارد تومان منبع برای انجام این طرح جمع‌آوری شد. سود نهایی قطعی این طرح به صورت ۴۲٪ بوده است که از محل کارمزد دریافتی پرداخت شده است. ۳۶٪ از این سود به سهامداران و ۶٪ به همراه مکانیک اختصاص گرفته است. در همین راستا اصل سرمایه که نیز توسط همراه مکانیک تضمین شده و در پایان طرح به صورت یکجا به سرمایه‌گذاران برگردانده شد.

^{۱۶}حلال فاند اولین بستر سرمایه‌گذاری جمعی در کسب و کارهای تولیدی و صادراتی <https://halalfund.ir>

^{۱۷}تأمین مالی جمعی رضوی اولین و تنها پلتفرم تأمین مالی خرد شرق کشور <https://cf.pishe24.ir>

^{۱۸}زرین کرواد یک سکوی تأمین مالی جمعی زیرمجموعه شرکت همراه پرداز زرین (زرین پال) <https://www.zarincrowd.com>

^{۱۹}سکوی تأمین مالی جمعی رایان توسعه پایا www.ryan-funding.ir

^{۲۰}سکوی تأمین مالی جمعی استار تأمین <https://startamin.ir/Main>

^{۲۱}سکوی تأمین مالی جمعی اینوستوران <https://www.investorun.com>

^{۲۲}سکوی تأمین مالی جمعی امین <https://www.aminib.com>

^{۲۳}نمونه‌ها از سایت شرکت دونگی اخذ شده است.

تأمین سرمایه گردش فرآوری زیتون

در شهریور سال ۱۴۰۰ شرکت نیروگاه برقایی باران جهت تأمین سرمایه در گردش خود برای فرآوری زیتون، درخواست تأمین سرمایه به مبلغ ۱ میلیارد تومان را داشته است. در عرض دو روز تأمین مالی این شرکت انجام شده است. در این طرح، زیتون سبز به عنوان ماده اولیه خریداری شده و در مدت زمان حدود ۲۰ روز، عملیات تلخی‌گیری بر روی آن انجام می‌شود تا اینکه آماده فروش به کارخانجات شود. با توجه به دو ماهه بودن زمان اجرا و اتمام طرح سود پرداختی ۲۰ درصد به سرمایه‌گذاران ۲۰٪ چشم‌گیر بوده است.

مخاطرات تأمین مالی جمعی

تأمین مالی جمعی مانند همه فعالیت‌های سرمایه‌گذاری دارای مخاطراتی است که ممکن است ناشی از تصمیمات مدیریتی ضعیف، کمبود بودجه، یا محاسبات نادرست تقاضای بازار باشد. این خطرات از طریق مقررات، فناوری، و رویکردهای اجتماعی و فرهنگی در بستر شرایط زیر کاهش می‌یابد

- مقررات؛ دولت‌ها باید مقررات کسب‌وکارهای کوچک را از ادغام تا ورشکستگی بازبینی و به‌روز کنند. مقررات باید بین نیاز به حمایت از سرمایه‌گذار و تشکیل سرمایه تعادل ایجاد کند. برای تشویق سرمایه‌گذاری در استارت‌آپ‌ها و کسب‌وکارهای کوچک، یک چارچوب خاص کشوری برای سرمایه‌گذاری، سرمایه‌های جمعی باید ایجاد شود.
- فناوری؛ برای اینکه سرمایه‌گذاری جمعی کار کند، افراد باید به اینترنت با پهنای باند قابل اعتماد یا شبکه‌های داده تلفن همراه دسترسی داشته باشند. فن‌آوری برای تسهیل ارتباطات مداوم بین سرمایه‌گذاران و کارآفرینان و ابزارهای توانمندسازی برای سامانمند کردن و ساده کردن چرخه حیات کسب‌وکار نیز باید به کار گرفته شود و اجازه داده شود تا آزادانه فعالیت کند.
- اجتماعی؛ افراد داخل یک کشور باید به‌طور فعال در شبکه‌های اجتماعی آنلاین مشارکت داشته باشند، زیرا این عامل محرک اصلی فعالیت تأمین مالی جمعی است. شبکه باید در بررسی فرصت‌ها مشارکت داشته باشد تا امکان ظهور خرد جمعی فراهم شود. جوامع باید برای حمایت از کارآفرینان و ایجاد حلقه‌های اعتماد از رویدادهای استارت‌آپی و تأمین مالی تحت حمایت جامعه استفاده کنند.
- فرهنگی؛ بخش خصوصی باید برای کمک به ایجاد کانال‌های کسب‌وکار بادوام که می‌توانند به فرصت‌های سرمایه‌گذاری بالقوه تبدیل شوند، مشارکت داشته باشد.

جمع‌بندی

در این پژوهش به دنبال بررسی فرصت‌ها و چالش‌های تأمین مالی جمعی بودیم. ایجاد اعتماد عمومی برای مشارکت مردم در تأمین مالی جمعی بسیار مهم است که این امر تنها با مشارکت فعال همه بازیگران و استفاده از تجربه اندوخته جهانی امکان‌پذیر است. حمایت دولت از زیست‌بوم تأمین مالی جمعی در ابعاد مختلف نیاز است. برای مثال زدودن مقررات و هزینه‌های غیرضروری برای ثبت اوراق تأمین مالی جمعی، بهبود قوانین و مقررات شرکت‌ها در راستای سرعت‌بخشی به تأسیس و انحلال (و غیره) آنها، استفاده قوی و موثر از رسانه‌های سنتی و شبکه‌های اجتماعی برای شناساندن فرصت‌ها به مخاطبان داخل و خارج از کشور، استفاده از محتواهای وطن‌دوستانه و فرهنگی برای ترغیب سرمایه‌گذاران، و در نهایت در بخش فناوری استفاده از دانش اندوخته جهانی. با ایفای نقش در این چهار زمینه، دولت می‌تواند مخاطره‌های این نوع تأمین مالی را کاهش دهد.

تجویز راهبردی

با توجه به درحال توسعه بودن کشور ایران و تأثیرگذاری مثبت تأمین مالی جمعی بر روی کاهش فقر و افزایش ثروت عمومی و بالطبع رشد اقتصادی کشورهای درحال توسعه، می‌توان راهبردهای زیر را به سیاست‌گذار پیشنهاد داد.

- تجویز راهبردی ۱؛ شرکت‌های تأمین مالی جمعی باید هرچه بیشتر به سمت گسترش شفافیت در ارائه طرح‌ها، ایده‌ها و کسب و کارها و ایجاد شبکه‌های مجازی برای تبادل اطلاعات میان سرمایه‌گذاران، سرمایه‌گذاران و کارآفرینان فراهم آورند تا مردم بتوانند با حصول آگاهی و اعتماد در طرح‌ها سرمایه‌گذاری کنند. کمترین نقش صدا و سیما در این میان می‌تواند معرفی سکوها و شبکه‌های مجازی تبادل اطلاعات، به مردم باشد.
- تجویز راهبردی ۲؛ در جهت برطرف سازی موانع و مشکلات قانونی پیش‌روی کارآفرینان و تسهیل و سرعت‌بخشی به فرآیند ثبت تأمین مالی طرح‌ها، وزارت کشور می‌تواند پیشنویس طرح‌های پیشنهادی خود را به نهادهای مربوط ارائه نماید. برای مثال اکنون تأمین مالی جمعی از نوع اهدا با مانع مواجه است زیرا تنها موسسات قرض الحسنه مجوز این کار را دارند. مشکل دیگر تأمین سرمایه از نوع خرید سهام است که بدلیل خلاء قانونی و تداخل با قوانین سازمان بورس و فرابورس هنوز این نوع تأمین مالی اتفاق نیافتاده است.
- تجویز راهبردی ۳؛ ضرورت تغییرات لازم در قوانین تأسیس و ورشکستگی کسب و کارهای کوچک مهم است. هم چنین مقرراتی برای شفافیت این نوع کسب و کارها وضع شود.

- تجویز راهبردی ۴؛ به دلیل اهمیت سرمایه‌گذاری بر روی انرژی‌های تجدیدپذیر، طرح‌هایی که در راستای گسترش سرمایه‌گذاری بر روی این انرژی‌ها هستند، باید حمایت شوند. برای حمایت دولت می‌تواند اصل (یا بخشی از) سرمایه سرمایه‌گذاران را از محل منابع مالی که در بودجه برای توسعه صنایع جدید یا انرژی‌های تجدیدپذیر در نظر گرفته است تضمین نماید.
- تجویز راهبردی ۵؛ در حال حاضر اوراق گواهی مشارکت برای تأمین مالی‌کنندگان جمعی صادر می‌شود؛ اما عدم وجود پشتوانه مناسب می‌تواند اثربخشی این نوع تأمین مالی را دچار شبهه کند. در این راستا، سیاست‌گذار می‌تواند برخی از این گواهی‌ها را به عنوان پشتوانه وام مسکن و... تأیید کند تا مردم بیشتر ترغیب شوند.

یادداشت‌ها و منابع

ابوجعفری روح الله، مختاری محمد، امینی جواد، بررسی سازوکارهای بهبوددهنده اعتباری اکوسیستم دانش بنیان: راهکارهایی مبتنی بر ظرفیت معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور، ۱۴۰۱

حاجی غلام سریزدی علی، رجب زاده قطری علی، مشایخی علی نقی، حسن زاده علیرضا. تعیین عوامل مؤثر بر تأمین مالی جمعی شرکت‌های دانش بنیان، ۱۳۹۸.
حسین امیری، راحله حیدری، اثرات پویای نهادهای مالی بر رشد اقتصادی با تأکید بر بازار بیمه، شواهدی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، پژوهش نامه اقتصادی، ۱۳۹۸.

Hayek, F., (1945). The Use of Knowledge in Society. *American Economic Review* 35, 519–530.

Crowdfunding's Potential for the Developing World. 2013. infoDev, Finance and Private Sector Development Department. Washington, DC: World Bank.

Developing World Crowdfunding, alliedcrowds, 2016.

How Crowdfunding Is Reducing Poverty, Nicole Yaroslavsky, 2021.

Yanju Zhou, Jie Zhang & Yumei Zeng (2021) Borrowing or crowdfunding: a comparison of poverty alleviation participation modes considering altruistic preferences, *International Journal of Production Research*, 59:21, 6564-6578

Appiah-Otoo, I., Song, N., Acheampong, A. O., & Yao, X. (2022). Crowdfunding and renewable energy development: What does the data say?. *International Journal of Energy Research*, 46(2), 1837-1852.

Wilson, E., Rai, N., & Best, S. (2014). Sharing the Load: Public and private sector roles in financing pro-poor energy access. *IIED, London*.

گزارش راهبردی

بررسی چالش‌ها و فرصت‌های تأمین مالی جمعی

تاریخ انتشار: بهمن ۱۴۰۱

شناسه یکتا: ETG-SR-968

